

*Кіровоградський державний педагогічний університет
імені Володимира Винниченка
25006, м. Кропивницький, вул. Шевченка, 1
Кировоградский государственный педагогический
университет имени Владимира Винниченко
25006, г. Кропивницкий, ул. Шевченко, 1
Volodymyr Vynnychenko Kirovohrad State Pedagogical University
25006 Kropyvnytskyi, Shevchenko st. 1*

ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК РОЗВИТКУ ПРОФЕСІЙНОГО САМОВИЗНАЧЕННЯ ТА САМОАКТУАЛІЗАЦІЇ ОСОБИСТОСТІ

Постановка проблеми. Розуміння феномену особистості як суб'єкта у психолого-педагогічній науці пов'язують з поняттям «самовизначення особистості» й тлумачать останнє як індивідуальну реалізацію особистістю суспільної детермінації. Педагогіку, на відміну своєрідної рефлексії самосвідомості в психології, цікавлять саме ті особливості діяльності вчителя, які «виводять» його за межі конкретно-практичного діяння. Таким чином, педагог виходить за межі безпосередніх діяльнісних основ своєї праці: методики, педагогічних технологій, але шукає для них особистісно-орієнтовані, укоріненні в культурі основи, при цьому виходячи із соціокультурного призначення діяльності вчителя. У цьому аспекті нас цікавить зміст самосвідомості педагога, взятий в його соціокультурному вимірі, коли педагог постає не тільки як виконавець інституціональних вимог, але як особистість, здатна усвідомити свою самість, самовизначитися стосовно інших й визначити себе, свій професійний та особистісний вибір у більш широкому культурному горизонті.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Вивчення феномену самовизначення в контексті самоактуалізації особистості входить до кола інтересів багатьох науковців (В. Ф. Сафін, М. С. Пряжніков, К. К. Платонов, Е. А. Саар, Т. В. Кудрявцев, Е. А. Климов та ін.) Окремі аспекти розвитку особистості були розглянуті у працях В. С. Біблера, О. Г. Дробницького, О. В. Новікова та ін.

Мета статті – дослідити кореляцію явищ самовизначення та самоактуалізації в контексті розвитку особистості, проаналізувати особливості взаємовпливу самовизначення та самоактуалізації особистості, розглянути процес самовизначення з точки зору різних професійних факторів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Професійне самовизначення особистості як процес, що реально розвивається та себе створює, доцільно розглядати у єдності трьох сфер здійснення самоактуалізації різноманітних суб'єктно-особистісних форм життєдіяльнос-

ті людини: вибору професії, реалізації змісту трудової діяльності, вибору трудового простору для застосування особистістю ресурсів трудової активності. Самовизначення має тісний зв'язок із життєвою, точніше, соціальною позицією особистості молодшої людини. Однак, для нас наукову цінність складає поняття професійного самовизначення в зв'язку зі соціальною позицією студента педагогічного вищого навчального закладу.

Відповідно до основних сфер життєдіяльності в структурі самовизначення можна виділити його відносно самостійні різновиди: соціальне, професійне, громадсько-політичне, сімейне, у сфері спілкування. Центральним тут є соціальне самовизначення – інтеграція молоді в основні компоненти соціальної структури суспільства. Соціальне самовизначення безпосередньо пов'язане з вибором професії, результатом якого є не лише одержана професія, а й новий трудовий колектив, в який поступає молодь [8, с. 42]. Соціальне самовизначення особистості включає в себе її життєве самовизначення, яке, у свою чергу, представляє професійне самовизначення.

Стержнвою характеристикою соціальної зрілості В. Ф. Сафін вважає її самовизначення: самовизначення особистості по відношенню до її соціальної активності і громадянської зрілості виступає відносно їх самостійним функціонально-процесуальним ядром, яке володіє здатністю попереджати реальну поведінку особистості й організувати її поведінку [9, с. 23].

Професійне самовизначення не тільки імплементується вибором конкретної професії, але й передусім, вибором стрижневої мотиваційно-сміслової доміанти життєдіяльності особистості, основних опорних точок у просторі свого життєвого шляху, які в результаті будуть визначати будь-які життєві прояви, зумовлювати відповідні соціальні ролі, позиції та стереотипи сприйняття, соціокультурної поведінки, критерії оцінок навколишнього світу. При вивченні професійного самовизначення у психологічних дослідженнях порушується питання розуміння

«суб'єкта». В дослідженнях психологів часто зустрічається уявлення про професійне самовизначення як ставлення до себе як до суб'єкту професійної діяльності – актуальної, або ж наступної [4, с. 51-60].

Одним із важливих факторів становлення й розвитку педагога як професіонала та особистості є його самосвідомість. Система ціннісних орієнтацій й переваг у сфері предметного знання, методичних пошуків й культури в цілому, зміст педагогічної діяльності і зрештою безпосереднє самовизначення педагога, самоосвіта себе як професіонала й особистості залежать від того, в якій якості, чи то виконавця соціально заданої, нормативної діяльності, чи то духовного наставника молодого покоління у світі культури й соціального життя виникає педагог у власній свідомості. Розвинена самосвідомість пов'язана, як правило, з критичним ставленням до себе, а тому слугує базисом для поліпшення професійної діяльності й особистісної культури.

В питанні при розгляді формування професійної самосвідомості майбутнього вчителя особливо значущою є позиція, висловлена філософом В. С. Біблером, який стверджує, що коли постає проблема особистості, її самодетермінації, то лише виходячи за межі психології свідомості, у сферу духа, можливо вловити «невирішене ядро» особистості, здатної самовизначати й вирішувати власну долю, власний характер» А тому «лише у феноменах культури закладена свобода самодетермінації нашої свідомості, наших вчинків – нашого духовного й дієвого життя [1, с. 325-326].

Таким чином, можна виокремити такі функції самоаналізу особистості: а) адаптація до умов життєдіяльності і становлення суб'єктної життєвої позиції, що є елементом процесу соціалізації й основою її соціального самовизначення; б) розвиток самосвідомості і встановлення суб'єктної життєвої позиції як елемент процесу індивідуалізації і основа внутрішньо-особистісного самовизначення; в) об'єднує першу і другу функції самоаналізу особистості, оскільки процеси індивідуалізації і соціалізації взаємопов'язані і спрямовують цілісний процес особистісного самовизначення.

Розвиток відношення до себе (самовідношення) відбувається не як властивість, що самостійно функціонує у своїй генезі й розвитку, а як елемент процесу становлення нової реальності буття, що і є людської самістю, й тому передбачає його здійснення у системі інших, у єдиному векторі розгортання самості, вважаючи ідентифікацію, відповідний рівень саморозуміння й самовизначення обов'язковими моментами його структурування. Розуміння себе й самовизначення виника-

ють, ґрунтуючись на здібності ставитися до себе й усвідомлювати особистістю себе як такої. Ця здібність є особливою і зумовлена необхідністю у процесі антропогенезу об'єктивно утворюваними структурно-змістовними характеристиками, у процесі, в якому формувалася та закінчена цілісність, яка забезпечувала виробництво-відтворення людини як принципово нового феномена живого, що здійснює новий «тип» соціального буття, його розвиток, а отже, розвиток своєї самості.

Підвищення рівнів організації особистості обов'язково призводить до зміни поставленої людиною життєвої мети. Будь-який рівень вищого порядку (якості) проявляється у самовизначенні людини. Актуальною соціально-психологічною закономірністю, розвитку особистості є те, що особистість є носієм і представником суспільного і колегіального інтересів, але також може поставати їх свідомим суб'єктом лише на певному щаблі розвитку (на стадії самовизначення) і відповідно до цього вдосконалює свою активність, підвищує відповідальність.

Соціальна зрілість особистості (як соціально-професійна якість) проявляється у синтезі соціального самовизначення молоді людини, її соціальної активності і соціальної відповідальності. На цьому підґрунті визначається рівень розвитку особистості залежно від розвитку суспільства. Тоді соціальна активність майбутнього викладача проявляється як риса особистості, яка соціально самовизначалася. Деякі автори переконані, що соціальна активність виражає рівень реалізації функціональних особливостей соціальної спільності, рівень загальної соціальності особистості, її внутрішню потребу... [5, с. 6].

Педагогічні дослідження часто розглядають професійне самовизначення з огляду впливу різноманітних професійних факторів на його розвиток. В умовному просторі сукупності цих факторів здійснюється процес соціально-професійного самовизначення. Для студента вищої школи особливими критеріальними ознаками соціально-професійного самовизначення виступають освітнє і життєве самовизначення. Життєве самовизначення молоді, яка навчається, є комплексною науковою проблемою, яка має філософський, соціологічний, психологічний і педагогічний аспекти.

Психологи однозначно вказують на залежність соціальної відповідальності від самовизначення. Так, професійне самовизначення можна розглядати і як провідну характеристику професійної самоактуалізації. Соціальна відповідальність, наприклад, інтегрує не весь зміст діючих у суспільстві норм і цінностей, а лише той їх спектр, які заломлюються як прогресив-

ні у свідомості й діяльності особистості.

При вивченні наукової літератури з'ясуємо деякі аспекти дослідження самовизначення, проводячи аналіз проблеми самовизначення особистості майбутнього фахівця, як одного із критеріїв формування його професійної самоактуалізації.

К. К. Платонов наголошує на тому, що: «самовизначення професійне – це ступінь самооцінки себе як фахівця відповідної професії; змістовний бік спрямованості особистості, що діє за покликанням; важливий об'єкт формування особистості у процесі професійної орієнтації» [6, с.125–126].

Соціальне самовизначення, в свою чергу, характеризує людину як особистість, визначаючи її індивідуальність, цінність, професійну орієнтацію тощо. Людина у пошуках правильного життєвого вибору у той же час бажає певним чином впливати на процеси життєдіяльності суспільства на відповідному рівні своєї компетенції, і навпаки відчувати вплив суспільства на собі. Отже, соціальне самовизначення – цілеспрямована, різнобічна творча поведінка, мета якої оволодіти сферою життя як системою на основі ідеї, що повністю захоплює суб'єкт, яка є результатом особистісного переопрацювання і особистісного хвилювання [9, с. 100].

Наявність професійної освіти значною мірою забезпечує професійне самовизначення особистості, спрямоване на вияв професійної самосвідомості, мотивації здобуття успіху, програмування шляху досягнення мети, що ініціює діяльності. Результатом цього є активність у професійному зростанні.

У проєкції змісту педагогічної освіти, спрямованої на особистісний розвиток культури, необхідно керуватись орієнтуванням на стратегічні чинники модернізації загальноосвітньої школи. Однак, слід виділити насамперед ті, що визначають зміст оновлюваної праці педагога: 1) школа повинна стати важливим фактором гуманізації суспільно-економічних відносин, формування нових життєвих установок особистості; 2) потенціал освіти потрібно використовувати сповна для консолідації суспільства, збереження єдиного культурного простору, подолання соціальних конфліктів; 3) школа повинна сприяти формуванню професійної еліти, виявленню й підтримці найбільш обдарованих і талановитих дітей та молоді.

Оригінальними у процесі антропогенезу є необхідність та потреба особистості утворювати нові, невідомі для іншого живого світу зв'язки з подібними до себе особами. Вони формуються на принципово нових засадах, спричинюються особливими суперечностями, які виникають у процесі сутнісно значущої діяльності людини. Це може бути протиріччям

між індивідуальною особливістю виробничої діяльності та існуванням людини в цілому, між її індивідуальним, цілеспрямованим здійсненням та об'єктивною потребою налагодження зв'язків з іншими індивідами. Такою потребою могла бути та, що визначається фіксованими способами дій знаряддями праці, неоднократним їх використанням, характером продукту праці, особливостями колегіально значущих цілей удосконалення, акумулюванням їх дієвого потенціалу тощо. Специфіка відповідної структурної організації діяльності у ширшому розумінні полягає у встановленні відношення між метою діяльності та дією з її реалізації.

Людина як суб'єкт є сукупністю зв'язків і стосунків, у які вона дійсно вступає з іншими людьми, у відношення з найрізноманітнішими предметами. Вона не вичерпується жодним із цих конкретних стосунків, вирізняє себе з-поміж них і цією своєю універсальністю відрізняється від предмета [2, с. 200].

У наукових літературних джерелах з проблем вивчення особистості, прослідковується точка зору, згідно з якою поняття самовизначення і життєвої позиції особистості є тотожними. Життєва позиція характеризується як спосіб інтеграції особистості в життєдіяльності суспільства: сукупність поглядів, соціально значущих переконань, перш за все професійних вмінь і відповідних дій особистості, які реалізують її ставлення до навколишнього світу. Тобто саме сукупність типових поведінкових актів, стійка лінія поведінки і діяльності визначають життєву позицію особистості. Педагоги, одногосно з психологами, розглядають професійне становлення особистості як складний процес адаптації підростаючого покоління до життя, певної професійної спільності.

Різним формам самовизначення і самовираження відповідають різні, характерні для кожного рівня розвитку види задоволення життям – від примітивних тваринних форм до вищих виявів щастя, як, наприклад, такі, що випробовується людьми в творчій праці на межі можливостей, щастя виконаного обов'язку, усвідомлення своєї значущості, необхідності. Задоволення життям, відчуття його повноти являє собою те реальне й специфічне переживання, що виражає рівень і характер самовираження. Використання поняття «самовираження» паралельно зі «самовизначенням» як єдиної основи при вивченні і класифікації всіх інших потреб та вияву особистості підтверджується і тим фактом, що задоволення людини життям, гармонія різних сторін її особистості залежать передусім від форм і масштабу самоутвердження. М. С. Пряжников пояснює сутність професійного самовизначення як пошук і встановлення особистісного смислу обраної,

тієї, що опанується і вже виконується, трудової діяльності, а також відшукування смислу в самому процесі самовизначення [7, с. 330-331].

На основі акмеологічного підходу, варто розглядати акме та самоздійснення не як ідеальні образи, а як постійний рух людини до них через співвіднесення реальних характеристик розвитку людини з оптимальною моделлю саморозвитку. Людина не просто реалізує себе, здійснюючи вибір між репродуктивними способами розвитку, а якісно перетворює себе, долаючи психологічні бар'єри, переосмислює життєві очікування, шукає можливість для розвитку акмеологічно значущих якостей, виробляє власну траєкторію саморозвитку.

Е.О. Климов вбачає професійне самовизначення як важливий вияв психічного розвитку, як активний пошук можливостей розвитку, формування себе повноцінним учасником спільності і «діячем» чогось корисного, спільності професіоналів [3, с. 39].

Із взаємозв'язку і взаємозумовленості самотворення і самореалізації стає зрозумілим, що коли майбутній фахівець своєю метою ставить самотворення, то самореалізація виступає як засіб, якщо ж метою ставить самореалізацію, то навпаки як засіб виступає самотворення. У цьому й полягає сутність двоєдності самотворення і самореалізації. Явища самотворення й самореалізацію, зважаючи на принцип єдності діяльності самотворення і самореалізації, можна представити як особливу форму свідомої діяльності суб'єкта. Функція діяльності виявляється не тільки в цільовому самотворенні і самореалізації, але і в співвіднесенні та узгодженні цих категорій. Це насамперед і є особлива форма саморегулювання, що є механізмом двоєдності. До того ж особливість взаємозв'язку й вза-

ємозалежності між самотворенням і самореалізацією полягає в тому, що стосовно один до одного вони можуть виступати то як причина, то як умова, то як результат. Це залежить від того, що з них у цьому випадку розглядається як предмет вивчення і з якою третьою характеристикою вони співвідносяться, якщо самотворення розглядається як предмет.

Кожна особистість потенційно може виконувати такі переважаючі види діяльності: 1) діяльність, обрана випадково, нав'язана життєвими обставинами і не співпадає з покликанням. У цьому випадку така діяльність не сприяє формуванню цілісної особистості; 2) діяльність, що співпадає зі здібностями і покликанням, що максимально активно формує цілісність особистості; 3) діяльність, що лише частково співпадає з покликанням особистості. Звідси цілком зрозуміла й її часткова функція щодо формування цілісної структури особистості. При цьому важливо враховувати, що і суспільні відносини, які формуються на фоні переважаючого роду діяльності, мають істотний вплив не тільки на всю систему відношень особистості, структуру її комунікації, але і на всю соціальну її якість.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Отже, розвиток процесу самовизначення, зокрема професійного самовизначення, варто вважати таким, що тісно пов'язаний із явищем самоактуалізації та забезпечується такими факторами як задоволення особистістю життям, на базі її активної інтеграції в життєдіяльність та структуру суспільства, володіння професійною освітою, наявність у особистості суб'єктоздатності та самосвідомості, здатності до самотворення.

Література

1. Библер В. С. От наукоучения – к логике культуры / В.С. Библер. – М., 1991.
2. Дробницкий О. Г. Природа и границы сферы общественного бытия человека / О. Г. Дробницкий // Проблемы человека в современной философии. – М., 1969.
3. Климов Е. А. Психология профессионального самоопределения / Е.А. Климов. – Ростов-на-Дону, 1996. – 412 с.
4. Кудрявцев Т. В. Влияние психологических особенностей личности на динамику профессионального самоопределения / Т. В. Кудрявцев, А. В. Сухарев // Вопросы психологии. – 1983. – № 2.
5. Новиков Б. В. Социальная активность как мера самостоятельности личности / Б. В. Новиков // Творчество и философия. – К., 1989.
6. Платонов К. К. Структура и развитие личности / К. К. Платонов. – М.: Наука, 1986. – 256 с.
7. Пряжников Н. С. Психология труда и человеческого достоинства / Н. С. Пряжников. – М., 2001.
8. Саар Е. А. Роль системы освіти в життєвому самовизначенні молоді / Е. А. Саар // Філософська думка. – 1986. – №5. – С. 57-66.
9. Сафин В. Ф. Психология самоопределения личности: учебное пособие / В. Ф. Сафин / Свердловский пединститут. – Свердловск, 1986. – 142 с.

References

1. Bibler, V. S. From scientific study – to the logic of culture [Ot naukoucheniya – k logike kultury]. Moscow, 1991.
2. Drobniiski, O. G. Nature and boundaries of the sphere of human social life [Priroda i granitsy sfery obshchestvennogo bytiya cheloveka]. Problems of Human in Modern Philosophy [Problemy cheloveka v sovremennoy filosofii]. Moscow, 1969.
3. Klimov, Ye. A. Psychology of professional self-determination [Psikhologiya professionalnogo samoopredeleniya].

Rostov-na-Donu. – 1996.

4. Kudryavtsev, T. V. Influence of characteristic peculiarities of a person on the dynamics of professional self-determination [Vliyaniye kharakterologicheskikh osobennostey lichnosti na dinamiku professionalnogo samoopredeleniya]. T.V. Kudryavtsev, A.V. Sukharev Questions of Psychology #2 [Voprosy psikhologii, № 2]. – 1983.
5. Novikov, B. V. Social activity as a measure of personal initiative [Sotsialnaya aktivnost kak mera samodeyatelnosti lichnosti]. Creativity and Philosophy [Tvorchestvo i filosofiya]. K. – 1989.
6. Platonov K. K. Structure and development of personality [Struktura i razvitie lichnosti] Moscow: Nauka. –1986.
7. Pryazhnikov, N. S. The psychology of labor and human dignity [Psikhologiya truda i chelovecheskogo dostoinstva] Moscow. – 2001.
8. Saar, Ye. A. The role of educational system in the life self-determination of youth [Rol sistemi osviti v zhittevom samoviznachenni molodi]. Philosophic thought [Filosofska dumka, №5]. – 1986.
9. Safin, V. F. Psychology of self-determination of a person: a textbook [Psikhologiya samoopredeleniya lichnosti: uchebnoe posobie] Sverdlovsk: Sverdlovskiy pedinstitut. – 1986.

Ляшенко Р. О. Взаємозв'язок розвитку професійного самовизначення та самоактуалізації особистості.

У статті досліджено кореляцію явищ самовизначення та самоактуалізації в контексті розвитку особистості, проаналізовано особливості взаємовпливу професійного самовизначення та самоактуалізації особистості, розглянуто процес самовизначення з точки зору різних професійних факторів.

Систематизації уявлень про категорію професійного самовизначення та наукове обґрунтування взаємозв'язку професійного самовизначення та самоактуалізації особистості складають актуальність та практичне значення даного дослідження. Розуміння феномену особистості як суб'єкта у психолого-педагогічній науці пов'язують з поняттям «самовизначення особистості» й тлумачать останнє як індивідуальну реалізацію особистістю суспільної детермінації. У цьому аспекті нас цікавить зміст самосвідомості педагога, взятий в його соціокультурному вимірі, коли педагог постає не тільки як виконавець інституціональних вимог, але як особистість, здатна усвідомити свою самість, самовизначитися стосовно інших й визначити себе, свій професійний та особистісний вибір у більш широкому культурному горизонті. Самовизначення має тісний зв'язок із життєвою, точніше соціальною позицією особистості молодого людини. Соціальне самовизначення особистості включає в себе її життєве самовизначення, яке, у свою чергу, представляє професійне самовизначення. Педагогічні дослідження часто розглядають професійне самовизначення з огляду впливу різноманітних професійних факторів на його розвиток. В умовному просторі сукупності цих факторів здійснюється процес соціально-професійного самовизначення.

Для особистості студента вищої школи особливими критеріальними ознаками соціально-професійного самовизначення виступають освітнє і життєве самовизначення.

Зроблено висновок, що розвиток процесу самовизначення, зокрема професійного самовизначення, варто вважати таким, що тісно пов'язаний із явищем самоактуалізації та забезпечується такими факторами, як володіння професійною освітою, наявності у особистості суб'єктоздатності, здатності до самотворення, а також задоволення особистістю життям, на базі її активної інтеграції в життєдіяльність та структуру суспільства.

Ключові слова: самовизначення, професійне самовизначення особистість, розвиток, самоактуалізація.

Ляшенко Р. А. Взаимосвязь развития профессионального самоопределения и самоактуализации личности.

В статье исследована корреляция явлений самоопределения и самоактуализации в контексте развития личности, проанализированы особенности взаимовлияния профессионального самоопределения и самоактуализации личности, рассмотрен процесс самоопределения с точки зрения различных профессиональных факторов.

Систематизация представлений о категории профессионального самоопределения и научное обоснование взаимосвязи профессионального самоопределения и самоактуализации личности составляют актуальность и практическое значение данного исследования. Понимание феномена личности как субъекта в психолого-педагогической науке связывают с понятием «самоопределение личности» и толкуют последнее как индивидуальную реализацию личностью общественной детерминации. В этом аспекте нас интересует содержание самосознания педагога, взятый в его социокультурном измерении, когда педагог предстает не только как исполнитель институциональных требований, но как личность, способная осознать свою самость, самоопределившись по отношению к другим и определить себя, свой профессиональный и личностный выбор в более широком культурном горизонте. Самоопределение имеет тесную связь с жизненной, точнее социальной позицией личности молодого человека. Социальное самоопределение личности включает в себя ее жизненное самоопределение, которое, в свою очередь, представляет профессиональное самоопределение. Педагогические исследования часто рассматривают профессиональное самоопределение, учитывая влияния различных профессиональных факторов на его развитие. В условном пространстве совокупности этих факторов осуществляется процесс социально-профессионального самоопределения.

Для личности студента высшей школы особыми критеріальними признаками соціально-професійного самоопределения виступають освітнє і життєве самоопределение.

Сделан вывод, что развитие процесса самоопределения, в частности, профессионального самоопреде-

лення, стоить вважати тесно пов'язаним з явленям самоактуалізації, і забезпечується такими факторами, як володіння професійним освітою, наявність у особистості суб'єктоспридатності, здатності до самоздійснення, а також задоволення життям, активної інтеграції в життєдіяльність і структуру суспільства.

Ключові слова: самоопределение, професійне самоопределение, особистість, розвиток, самоактуалізація.

Liashenko R. O. Interrelation of the development of professional self-determination and self-actualization of personality.

Introduction. Pedagogical studies often consider professional self-determination through understanding of various factors of person's professional development. In conditional space where these factors are summarized, the process of socio-professional self-determination is performed.

For personality of student of higher education, self-determination in both study and life act as specific characteristics and criteria of social and professional self-determination. In our study, the content of teacher's consciousness, measured in its socio-cultural dimension not only as a performer of particular requirements of educational institution, but as a person capable to realize their inner self, self-determining regarding others and defining themselves, their professional and individual choices in a broader horizon of culture comprises scientific interest. Self-determination is bound to individual's life and social position. The latter in its turn includes their life self-determination and consequently represents professional self-determination. Systematizing ideas about the category of professional self-determination and scientific rationalization of mutual relation of professional self-determination and self-actualization composes the relevance and practical importance of this study.

The purpose of the article - to investigate the correlation effects and self-actualization in the context of human development, to analyze features of interaction of professional self-determination and self-actualization of an individual, to discuss the process of self-determination from the perspective of various professional factors.

It has been concluded that the development of the process of self-determination, professional self-determination in particular, is closely bound to self-actualization of personality and is caused by such factors as the possession of vocational education, the individual's ability of self-awareness, the ability to self-create, and the individual life satisfaction on the basis of their active integration into the life and the structure of society.

Keywords: self-actualization, self-determination, professional self-determination, personality, development.

УДК 37.015.3:331.361:159.955-026.15

Пустова Олена Олександрівна,
заступник директора з навчальної роботи

*Ірпінський державний коледж економіки та права
Україна, 08200, Київська обл.,
м. Ірпін, вул. Університетська, 31
Ирпенский государственный колледж экономики и права
Украина, 08200, Киевская обл.,
г. Ирпень, ул. Университетская, 31
Irpin State College of Economics and Law
Ukraine, 08200, Kyiv region, Irpin city, University str., 31*

РОЗВИТОК ТВОРЧОГО ПОТЕНЦІАЛУ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ЯК УМОВА ЇХ ПРОФЕСІЙНОЇ СПРЯМОВАНОСТІ

Постановка проблеми. Трансформаційні та інтеграційні перетворення в суспільстві накладають відбиток й на систему вищої освіти, висувуючи нові вимоги до якості підготовки майбутніх фахівців. Нині на ринку праці існує попит на фахівця, який здатний творчо мислити, генерувати оригінальні ідеї, самостійно приймати сміливі та нестандартні рішення.

За визначенням С. У. Гончаренка, «творчість – продуктивна людська діяльність, здатна породжувати якісно нові матеріальні та духовні цінності суспільного значення» [1].

Проблема формування творчої особистості, пошук ефективних засобів розкриття творчого потенціалу кожної людини належить до універ-

сальних наукових проблем міждисциплінарного рівня та набуває особливої актуальності на сучасному інноваційному етапі суспільного розвитку. Творчість, інновації, креативна діяльність виступають як невід'ємні характеристики творчої особистості, формування якої є сьогоденною стратегічною метою освіти [2, с. 238].

На нашу думку, важливим завданням професійної підготовки фахівців у галузі економіки є розвиток творчого потенціалу особистості як умови її професійної спрямованості. Відповідно до цього виникає необхідність внесення глобальних змін до змісту, форм і методів навчальної роботи, пошук педагогічних механізмів творчого розвитку студентів, формування